

שמעתא עמיקתא

גליון רע"ט - פרשת נצבים - תשע"ז - קהילת הניכי הישיבות, רמות ב' 20

הלכות מצויות לראש השנה (ב)

תקיעת שופר

הפסקה בין קריאת התורה לתקיעות

הפסקה

יש מקומות שנוהגים לעשות הפסקה לאחר קריאת התורה קודם תקיעת שופר והקהל יוצא מבית הכנסת. והנוהגים כן עליהם להקפיד להחזיר הסי"ת לארון קודש קודם שיצאו. (שו"ע סי' קטט סעי' א' וסי' תרכ"א סעי' ב') וכן נהג החו"מ (ארחות רבני ח"ב עמ' קפ"א אות ט'). מיהו אם נשאר מנך מותר להשאיר הסי"ת מחוץ לארון קודש [אלף המגן (סי' תרכ"א אות ו)]. ויניחוהו על הבימה ויזהרו לכסותו ע"י טלית גדול וכדו'. [ע"י בקיצור הלכות המועדים (דבליצקי דיני התקיעות אות א)].

נטי' למוסף לאחר ההפסקה

היוצאים מבית הכנסת בשעת ההפסקה עליהן לטויל דים שנית (ללא ברכה) לפני תפלת מוסף, כי מסתמא הסיחו דעתם מהנטי' הראשונה. [ע"י במ"ב (סי' רג"ל ס"ק ט"ח)].

ברכה על הטלית גדול לאחר ההפסקה

אם פשטו הטלית בזמן ההפסקה, אינם צריכים לברך עליהן אפילו שינו מקומן. [ע"י ברמ"א (סי' ח סעי' ד') ובמ"ב (סי' לו)]. אא"כ הסיחו דעתן מהמצוה, ואם עברו ב' - ג' שעות ודאי יש משום היסח הדעת. [גר"יו (סי' כה אות ט)].

אכילה לפני התקיעות

אכילה לפני התקיעות ביו"ט ראשון

אסור לאכול לפני מצות תקיעת שופר. [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק טו)]. פרט למי שחלוש שמותר לו אכילת ארעי (עד כביצה מזונות, או פירות וכדו' אפילו יותר). [מ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק טו)]. ועיי"ש בסי' תל"א ס"ק ו'. ומכל מקום הנוהג לאכול לפני התקיעות יש לו על מה לסמוך (ויזהרו שלא לאכול אלא אכילת ארעי כנ"ל). [הגרש"זא זצ"ל (הליכ"ש מועדים פ"ב אות א) והגרש"זא זצ"ל (אשרי האיש פט"ו אות ט)]. ובפרט שרבים אכלים יחד שמזכירים אחד לשני לשמוע התקיעות (אלא דאף בכח"ג יש להיזהר לכתחלה שלא לאכול אלא אכילת ארעי). [הגרש"זא זצ"ל (ש"י"כ פ"ב הגה נב) ותשובות והנהגות (ח"ה ס"י קט"ג ד"ה ונראה)]. וע"י במ"ב (סי' פ"ט ס"ק כב)]. ואם ממנה שומר שזיכרונה לבוא לשמוע את התקיעות עדיף טפי. [צ"ח (ח"ו ס"ס ו)]. והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ח].

אכילה לפני התקיעות ביו"ט שני

ביו"ט שני שחובת תקיעת שופר מדרבנן, מעיקר הדין מותר לעסום (עד כביצה מזונות, או פירות וכדו' אפילו יותר) קודם התקיעות. [ע"י במ"ב (סי' תלא ס"ק ו)]. וכ"כ בקובץ תשובות (ח"ג סי' פ"ט ד"ה ובש"ת פ"ב ש"י)].

נשים באכילה לפני התקיעות

נשים, להנסיבות שקבלו עליהן חובה לשמוע תקיעת שופר (ע"י בזה הלחן), אסור להן לאכול לפני התקיעות. ואם מרגישות חולשה וכדומה מותר להן לאכול. וכל זה לענין אכילת פת יותר מביצה, אבל פחות מזה יכילות לכתחלה לאכול אף אם אינן חלשות. [קשו"ע (סי' קכ"ט סוף אות יט) וחיי"א (כ"ל קמ"א אות ז)]. וע"י הלחן האם נשים קבלו עליהן חובה לשמוע תקיעות.

מצות תקיעת שופר

מצות עשה לשמוע קול שופר

מצוה מה"ת לשמוע קול שופר ברה"י (ואין המצוה לתקוע שופר). [הרמב"ם (פאר הדור סי' נ"א ועשה קול ע"י שופר פ"א) וחזו"ן (מצוה תה) וכ"כ הראש"י (ר"ה פ"ד סי' ז) בשם בה"ג ומברכים לשמוע קול שופר משום דבשמיעת קול שופר הוא יוצא. וכן פסק השו"ע (סי' תקפ"ט סעי' ב'). דלא כהסמ"ג (עשה מב) שכתב דמ"ע היא "לתקוע". וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון ע"א].

מצוה בו יותר מבשולוח

אין מצוה שופר משום מצוה בו יותר מבשולוחו כי עיקר המצוה בשמיעת התקיעה. [מט"א (סי' תקפ"א אות ז) וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון ע"א].

זמן תקיעת שופר

זמן תקיעת שופר

זמן תקיעת שופר, ביום ולא בלילה. ומצותה משמעת הן החמה ואילך, ואם תקע משעלה עמוד השחר יצא (ולא בעינן עד שיעלה כל גוף השעלה אלא משעת תחלת הניגון ג"כ מותר לכתחלה). [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' א) ומ"ב (סי' ב)]. ואם לא תקע עד בין השמשות יתקע בלי ברכה. ולכתחלה יעשה כן אף ביו"ט שני. [מ"ב (סי' א)]. ועיי"ש משמע מסתימת דבריו שאף ביו"ט שני יש לעשות כן. וע"י במ"ב (סי' תרנ"ב ס"ק ב) שמבואר דבכ"ה י"כ ו"ל לעשות כן. וע"י בסמוך].

לתקוע כמון למוסף

הא דמבואר לעיל שמוטר לתקוע מנך החמה, היינו מעיקר דין תורה [או בשעת הדחק], אבל חכמים תקנו לתקיעות שופר במוספין, ואמרו במרא בטעמא דשעת הגזירה היתה שלא יתקעו ישראל בשופר אורבין להם כל שש שעות של זמן תפלת שחרית, לכך הוצרכו לתקוע במוספין. ומטעם זה נהגו כל ישראל ממות הקדמונים גם בתקיעות דמיושב שלא להיות מן הזריון המקדימין ולתקוע בתחלת היום, אלא סמוך לתפלת המוסף אחר קריאת התורה. ואפילו יחיד התקוע לעצמו ג"כ ידקדק לתקוע אחר ג' שעות לערך כדי שתקיעתו תהיה בשעה שחצו עומדים בתקיעה (אבל בצבור מעיקר הדין אי"צ להתקדף עד ג' שעות דוקא). וע"י במ"ב (ח"ב סעי' א) וע"י בה"ח (אות ו)]. וע"י להימנע מלתקוע בשלש שעות ראשונות משום דאז מייפק דינא, ואין כדאי לתקוע ביחידות. [מ"ב (סי' תקפ"ט ס"ק יא וסי' תקצ"א ס"ק טו)].

החייבים והפטורים מתקיעת שופר

חובת הנשים

אשה פטורה משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא. [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' א)]. ויש אומרים שמי"מ קבלו עליהן חובה לשמוע קול שופר. [א"א מבטושטש (סי' תקפ"ט סעי' א), חיי"א (כ"ל קמ"א אות ז) ותורה לשמה (שאלה קעב)]. ובבן איש חי (נצבים אות יז) כתב שרוב הנשים קבעו מצות שופר עליהם חובה וסיים דלכן האשה שנהגה בכך כמה שנים נעשה עליה חיוב, ע"כ. וע"י ברע"א (השמטות ס"א). אולם במ"ב לא כתב שקבלו עליהן חובה. ובשלמת חיים (סי' כט) כתב שמצוה זו אינה כספח"ע שקבלו עליהן חובה כיון שבמה שאינו בידן לא קיבלו עליהן חובה. וע"י בשבט הלוי (ח"ב סי' קמז)].

כמה קולות עליהן לשמוע

נשים אינן צריכות לשמוע אלא ל' קולות (ולא מאה קולות, ע"י הפרטים בזה הלחן). וכן נוהגים כשתוקעים לנשים. [הגרש"זא זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פ"ג ט"ז אותיות כח-כט)].

תקיעה לנשים

אף על פי שנשים פטורות, יכולות לתקוע בעצמן. וכן אחר שיצא כבר יכול לתקוע להוציאן. אלא דיי"א שאין מברכות (אף ברכת שהחינו), וכמו כן אחרים לא יברכו עבורם. [שו"ע סי' תקפ"ט סעי' ו] והגרש"זא זצ"ל (הליכות ביתה מבוא אות כא) בדעת המחבר שאין מברכים אף שהחינו. וכן המנהג אצל הרבה מכוונות מעדות המזרח. והמנהג אצל בנות אשכנז שהנשים מברכות על מצוה זו (ושאר מ"ע שהזמן גרמון) ועל כן יברכו לעצמן, אבל אחרים לא יברכו להן אם כבר יצאו. [רמ"א (סי' תקפ"ט סעי' ו)]. ויי"א שעדיף שהתקוע לנשים יתקע עבורן קודם שישמע התקיעות בביהכ"מ, ע"מ להוציאן ידי חובת הברכה, אבל י"א שלא יתקע בשלש שעות ראשונות משום דאז מייפק דינא ואין כדאי לתקוע ביחידות, אלא יתקע להן אחר תקיעות ביהכ"מ והם יברכו לעצמן או שיכוין בלבו שלא לצאת בתקיעות ביהכ"מ ואז יוכל אח"כ ג"כ לברך בשבילן. [מ"ב (סי' תק"א)].

קטנים שהגיעו לחינוך

קטנים שהגיעו לחינוך יש לחנכם במצוה זו וע"כ יש להביאם לבית הכנסת, ומי"מ יזהירם שישמעו התקיעות ולא יבללו להצבור. [מ"ב (סי' תק"א סעי' ט)]. וחובת חינוך לענין זה הוא מיד שמבינן ענין מצות תקיעת שופר, כל קטן לפי חורפיה. [ע"י במ"ב (סי' שמ"ג סעי' א) והארכנו בזה בס"ד בספר שמעתא עמיקתא - הלכות קטן וחינוך]. אולם אין חובה לחנך קטנה למצוה זו כיון שהיו מצוה שהזמן גרמא ונשים פטורות ממנה. [פשוט]. ואע"פ שיש נשים שקבלו ע"ע חובה לשמוע מי"מ אין חיוב זה חל על צאצאיהם, אא"כ גם הן יקבלו זאת ע"ע כגידולן. וע"י זכרון יוסף (וי"ד סי' י"ד ד"ה ועל מה שהקשה), שבת הלוי (ח"ו סי' נ"ט ד"ה והגדר וי"ה סי' קכ"ט אות ב) ושערי שבת הלוי (סי' קצ"ו סעי' יא אות ז)].

חובת הרש ושופר

ע"י להלך בדיני היכולים להוציא הרבים יד"ח. **מסתפק אם שמע תקיעת שופר** מי שמסתפק אם שמע קול שופר ביום א' שהוא מן התורה, תוקע ואינו מברך. וביום ב' שאינו אלא מד"ס א"צ לתקוע, דספק דרבנן להקל. [מ"ב (סי' תקפ"א סעי' ח)].

בעל תוקע

הראוי להיות בעל תוקע

מן הראוי ליתן לתקוע לצדיק והגון, ובלבד שלא יהא מחלוקת בדבר, ועכ"פ צריך שידע לכוין להוציא הצבור בתקיעתו. [מ"ב (סי' ט)].

שי"ץ בעל תוקע

אחר תוקע ולא שי"ץ, כדי שלא יתבלבל, ואם הוא מובטח שחזור לתפלתו, רשאי לתקוע. [שו"ע (סי' תקפ"א סעי' ז)]. ואם מתפלל מתוך הסדר והמחזור לכו"ע דינו כמובטח. [מ"ב (סי' ט)]. ומי"מ אף אם אינו מובטח שחזור לתפלתו, דוקא תקיעות שעל סדר התפלה אסור לשי"ץ לתקוע, אבל תקיעות שתוקעין מיושב, דהיינו קודם שמתפללן מוסף, מותר לשי"ץ לתקוע. [במ"א (שם)].

הלך המדרים לכמה אנשים

אם אין השי"ץ תוקע בתקיעות דמיושב, ראוי שהתוקע התקיעות דמיושב יתקע גם על סדר הברכות, כי המתחיל במצוה אומרים לו גמור. [רמ"א (שם)]. ומי"מ במקומות שנהגו לחלץ ולתת תקיעות דמיושב לאחד ודמומנד לאחר, או לחלק גם הסדרים מלכות לאחד וזכרונות לאחר וכ"ו, יעשו כמנהגם כי ישראל קדושים הם ומחבבין המצות. [מ"ב (סי' יז)].

בעל תוקע שאל אב

בעל תוקע שהוא שאל תוך ל' או י"ב חודש, דינו כשי"ץ שהוא אבל שלא קוראים לו אלא אם ליכא אחר. [ע"י במטה אפרים (סי' תקפ"א אות ז) שד"ת כשי"ץ. וע"י משי"כ בזה לענין שי"ץ אבל]. ומי"מ באופן שתוקע להוציא יד"ח, מברך גם ברכת שהחינו. [הגרש"זא זצ"ל (ש"י"כ פ"ב הגה קכה)]. וע"י עוד בזה במקור חיים (סי' תרע"ו סוף אות ז) ובמחנה חיים (תני יו"ד סי' ס"א)].

לבישת קיטל

נוהגים שהבעל תוקע (אפי"ו הוא אבל) לובש קיטל או בגד לבן, אף במקום שאין שאר הצבור נוהג ללבוש קיטל (ויכול ללבוש אחר קריאת התורה). [מ"ב (סי' תקפ"א אות ג וסי' תקפ"א אות א)].

הוציא רבים יד"ח כשיצטרף להתפלל ביחידות

מי שנמצאין בתחומם צבור שאין בידם לתקוע, ובידו לילך לתקוע לפניהם, יעשה כן אף אם יפסיד עי"ז תפלה בצבור, כדי לזכות את הרבים בקיום המצוה. [הגרש"זא זצ"ל (שם פ"ב אות יא)].

בעל תוקע ששפתיו נפצעות

בעל תוקע שרוב הפעמים שפתיו נפצעות ע"י התקיעות, כל שאין הדבר קורה בכל פעם רשאי לתקוע. [הגרש"זא זצ"ל (שם פ"ב אות ו)].

כזונת שומע ומשמיע

התוקע צריך לכוון להוציא השומעים יד"ח, והשומעים צריכים לכוון לצאת יד"ח. ושי"ץ דעתן מן הסתם להוציא. [שו"ע (סי' תקפ"ט סעי' ח ט) ומ"ב (סי' תקפ"ט ס"ק ח)].

קבלת שכר

ע"י משי"כ בזה בדיני השי"ץ.

מקרא

נוהגין בני אשכנז להקרות לפני התוקע סדר התקיעות מלה במלה כדי שלא יטעה. [רמ"א (שם)]. המקרא מקראי גם תקיעה ראשונה לאחר הברכה. ובמקום שאין מנהג בזה, י"א שעדיף שלא להקרות תקיעה א' כדי שלא יהיה הפסק (למקרא) בברכה. [שע"ח (אות ט)]. ומי"מ המנהג הפשוט להקרות אף תקיעה הראשונה. המקרא יקרא תקיעה ראשונה כמתחיל ותקיעה אחרונה בקול גמר. תשר"ת דמיושב (במקום שנוהגים לתקוע שברים תרועה בנשימה א') יקרא השברים תרועה בנשימה אחת או עכ"פ יהיה רק הפסק כלשהוא קצר. ובתשר"ת דמעומד (במקום שנוהגים לתקוע ש"ת ב' נשימות) יקרא שברים תרועה ב' נשימות (שהוא הפסק קצר בלבד). [נ"ח אר"י להגר"מ סי' ט].

הראוי להיות מקרא

המתפלל שחרית מקרא לתוקע, ובמקום שיש מו"ץ הוא מקראי. [מ"ב (סי' יח)]. וע"י במט"א (סי' תקפ"א אות ב) שראוי לבעל תוקע והמקרא להתעורר יותר בהרחה תשובה מאחר שהם נעשים אמצעים בינו ית' לבין הצבור. והקו נהגין פרישות וטהרה מכל דבר המביא לידי טומאת קר, ע"כ].

לבישת קיטל

נוהגים שהמקרא (אפי"ו הוא אבל) לובש קיטל (ויכול ללבוש אחר קריאת התורה). [מט"א (סי' תקפ"א אות א) וסי' תקפ"א אות ו)].

להכריז לכוון לצאת ידי חובה ושלא להפסיק

יש מקומות שנוהגים שהמקרא מכריז שעל השומעים לכוון לצאת יד"ח מצות שופר". ויש מקומות שנוהגים להכריז שלא להפסיק בדבור בין התקיעות. כמו כן צווי לעשות סימן ע"מ שהצבור ידוע אם הבעל תוקע יחזור על הסדר מהתחלה או על קול האחרון (כגון דפיקא א' היא חזרה על אותו קול, ב' דפיקות על כל הסדר), ולהודיע לצבור על כך. [ע"י אג"מ (א"ח ח"ב סי' לו)]. וע"י בזה הלחן בדיני הפסק בתקיעות.

שמע תחלת התקיעה בעודו מקרא

התחיל לתקוע טרם שסיים המקרא להקרא, יצא גם המקראי בשמיעתו. [הגרש"זא זצ"ל (פ"ב סוף אות ט)]. והיירוניו שבמקור חיים (לבעל החות יאיר קיצור הלכות ששופר, סי' תקפ"א) כתב דיש להזהר בזה ודעת הגרש"זא זצ"ל (אשרי האיש פט"ו אות יד) שהמקרא לא יוצא בכ"ה, משום דאינו מתכוין לצאת עד גמר קריאתו. ולפי דבריו עליו לכוון להדיא לצאת גם באמצע המילה].

המוציא רבים ידי"ח

אינו מהויב בדבר כל שאינו מהויב בעצם המצוה אינו מוציא אחרים ידי חובתו. [שוי"ע (רס"י תקפ"ט) ומי"ב (ס"ק א)]. ועיי' לעיל מי הם הפטורים והחייבים בתקיעת שופר.

הרש וישמעה

חרש, אפילו מדבר ואינו שומע, אינו מוציא, דכיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא. [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' א)]. אבל שומע ואינו מדבר, מוציא אחרים ידי חובתו. [רמ"א (שם)]. ודעת ערוה"ש (שם אות ד) דבר המדבר ואינו שומע חייב, עיי"ש עמו. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון ע"א]. ואפילו לכתחלה יכול אחר לדבר והלכה יתקע. [מ"ב (ס"ק ד)]. ושוע"ט פטור ועיי"כ אינו מוציא רבים ידי"ח. [שוי"ע (ס"ק)].

הרש השומע עיי מבשיר

חרש ששומע עיי"כ כלי כמין חצוצרות חייב בשופר. [מ"ב (ס"ק ד)]. ואם שומע רק בעזרת מכשיר שמיעה חשמלי, הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים אם שמיעה זו נחשבת שמיעה. [עיי' שבט הלין (ח"י סי' פד)]. באג"מ (ח"י קח וחי' קכו) ובמנח"מ (סי' ט). ועיי' עוד בגליון קני"ח]. ועל כן לכתחלה אין לצאת על ידו ידי חובה אלא אם כן אין אחר.

סומא

סומא חייב בתקיעות, ואם היה מוחזק לתקוע בכל שנה וסלקוהו, אם לא ימצאו בקי כמותו וחיורוהו למינוי. ולכתחלה אין לסלקו מפני שהוא סומא אף על פי שנמצא בקי כמותו. [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' א)].

קטן

קטן פטור (אם לא מטעם חינוך) ועל כן אינו מוציא רבים ידי"ח. [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' ב)].

לתקוע עבור קטן

גדול אפילו כבר יצא רשאי לתקוע עבור קטן. [ח"י"א (כלל קמא אות ז)]. ואם הקטן יודע לתקוע יכול לתקוע לעצמו. ורשאי לתקוע אף אם כבר יצא ידי חובה. [רמ"א (ס"י תקפ"ט)]. ואף אם ראש השנה חל בשבת, יש אומרים שמותר לתת לקטן לתקוע. [עיי' במ"א (ס"י שבג ס"ק א) בשם הר"י והנהגות אש"י]. ויש אומרים בזה. [עיי' בר"י (ד"רס לו), בה"י החת"ס (א"ח"י ס"י פ"ד"ה ומ"מ), ברע"א (ד"ח"י מע' החת"י) ובר"י (ס"י תקפ"ט אות ה)]. והעיקר כדעה הראשונה. [ת"ת"ס (ס"י פ"ד"ה ומ"מ)]. וכן פסק בהגדה לער' (פ"י אות ה)]. והארכנו בס"ד בספר שמעתא עמיקתא דיני קטן וחינוכו].

לתקוע עבור קטנה

יש מי שאומר שיש לגדול להמנע מלתקוע בשופר ביו"ט עבור קטנה אפילו הגיעה לגיל ששי"ב בה חינוך במצות, אם אין הגדול יוצא בתקיעה זו. אמנם קטן יכול לתקוע עבורה. [תנוד' לער' (פ"ב"ה גה) ז' כי בלא"ה דעת כמה פוסקים שאין לתקוע לנשים שכבר יצא]. ויש מתירי לתקוע אף עבור קטנה. [הת"ח"ק שליט"א (תורת המועדים ס"ק א)].

לער שלא תמלא זקנו

בן י"ג שנה כ"ז שלא ידעין ששהיב ב' שערות (והיינו עד שנתמלא זקנו) אינו יכול לתקוע להוציא אחרים. [מ"ב (ס"ק ב)].

התקוע בכמה מקומות

באיזה תקיעות יכוון לצאת ידי"ח

מי שתוקע בכמה מקומות, יש לו לכוין לצאת ידי"ח בעצמו בתקיעות שתוקע בראשונה. שמצוה התורה הלאה לידו אל יחמיצנה, ואולי לא יהיה יכול לתקוע אח"כ. [מ"ט"א (ס"י תקפ"ט אות ט)]. ועיי' בהנהגות לחם הפנים (על הקשוי"ע ח"ב שופר) שכתב שבכ"י"ג כיוון לצאת רק במקום האחרון, כדי לחשוף לדעת השמ"ע"א (ס"י ב) בשם הגאונים שבמצוה דאין לא אמרוק אנפיי' שיעא מוציא. ובהר צב"ב (א"ח"י ח"י"ב סי' פ) הביא דברי האדר"ת שעשה תקנה שיתכוון על תנאי, שאם הדין הוא כהגאונים אינו רוצה לצאת הראשונה. ועיי"ש שפסק בדרי"ח].

כשאין בידו לתקוע ל' תקיעות בכל מקום (בנון בבית הולים)

התוקע בכמה מחלקות בבית חולים ואין בידו לתקוע ל' קולות בכל מחלקה, יתקע יי קולות בכל מחלקה. [הגרש"ז"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פ"ט"ז אות כ"ט)].

באיזה זמן לתקוע ליהודים

עיי' לעיל בדיני זמן תקיעת שופר, איך לנהוג לענין הזמן הראוי לתקוע.

דיני השופר

מאיל

שופר של ראש השנה מצווה לכתחלה בשל איל (לוכר עקידת יצחק). ובכלל זה גם כבשה נקבה, אלא דהמדרשה ביותר נוהגין לחזור אחר של איל דוקא. [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' א)]. ועיי' בב"ח"י (אות ב) והבבש הקטן איל לאחר י"ג חודש ויום אחד]. וכיון דיש בזה משום הידור מצוה, אם מבקשים ממנו להקטין על שופר של איל יוסף עד שלוש. [מ"ב (ס"ק ה)].

של פרה, שור ושאור החיות

שופר של פרה פסול. [שוי"ע (שם)]. וה"ה של שור. והטעם מפני שנקראו קרן ולו שופר. [מ"ב (ס"ק ה)]. וכן קרני רוב החיות שהם עצם אחת ואין להם מבפנים זכרות (כמו ראמים והבבשים כדו"ו), פסולים. [שוי"ע (שם)]. ופסול שלהם הוא משום דשופר לחיות תלול, דשופר הוא מלשון שפופרת. ופסולים אלו דברה ודעצם אחת, הם מן התורה, ואפילו אין לו שופר אחר אין לתקוע בהם. [מ"ב (ס"ק ה)].

מכחמה טמאה

י"א שופר מכחמה טמאה פסול. [רמ"א (שם)]. ויש מפקקים בזה. ועל כן אם אין לו שופר אחר יתקוע בו אכן לא יבדל, דשמא הוא פסול מדינא, וכשיוזמן לו אח"כ שופר כשר צריך לתקוע עוד הפעם, גוי"כ בלא ברכה דשמא כבר יצא בשופר הראשון. [מ"ב (ס"ק ה)]. ומ"מ לכוי"ע שופר של נבילה וטריפה כשר לתקוע בו. [מ"ב (שם)].

כפוף

שופר של ראש השנה מצווה לכתחלה שיהיה כפוף (לסימן שיכפפו לבם למקום). [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' א)] ומי"ב (ס"י א) ומנח"מ"י (ח"י ס"ד ד"ה אמנם) וברוח שני (ר"ה ע"מ ט) לענין שופר פשוט שיכפפו אותו. ויש בזה משום הידור מצוה. ועל כן אם מבקשים ממנו להסתיף על שופר כפוף יוסף עד שלוש. [מ"ב (ס"ק ה)]. ואפ"י אם הוא כפוף קצת מקרי כפוף. [הגר"ח"ק שליט"א (חוט שני ר"ה ע"מ ט)]. ולדעת רוב הפוסקים מעלת כפוף עדיפה על של איל (שאינו כפוף). [מ"ב (ס"ק ה)]. וכמו"כ מעלת כפוף עדיפה על שופר שקולו יותר. [הגר"ח"ק שליט"א (חוט שני ר"ה ע"מ ט)].

נקוב או סדוק

השופר צריך להיות שלם ללא נקבים או סדקים. ואם השופר סדוק או נקוב יש לשאול שאלת חכם. [עיי' בשו"ע (ס"י תקפ"ט סעי' ו-ט)].

פגם

שופר שנפגם כשר. ומי"מ אם ראהו קודם ר"ה טוב יותר לתקנו שלא יהיה נראה פגום. [עיי' במ"ב (ס"י תקפ"ט ס"ק לו)].

בדיקת שלמות השופר

מוטל על כל ת"ח להשיגח בכל ימי אלול על השופר שעתידיים לתקוע בו ברי"ה אם אינו נקוב ונסדק, וביותר הדבר מוטל על האב"י שבעיר. [אלף המגן (ס"י תקפ"ט ס"ק לב) בשם שלחן שלמה].

לתקוע בשופר של חברו שלא מדעתו

מותר ליטול שופר של חברו בלא ידיעתו ולתקוע בו, דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו ובודאי היה מתרצה. ורשאי לתקוע בו כל המאה קולות אף על פי שאינו מדינא, דכיון שנהנו כן בודאי לא ימחה בזה. [מ"ב (ס"ק ט)]. ואם אפשר לקלות לבקש רשות מבעל השופר יש לעשות כן. [מ"ב (ס"ח ס"ק ג)].

דיני עמידה בתקיעת שופר

תקיעה מעומד

צריך לתקוע ולברך מעומד. [שוי"ע (רס"י תקפ"ט) ומי"ב (ס"ק א)]. ולפ"ז אין לסמוך על שום דבר באופן שאם ניטל אותו דבר יפול, שבכ"ה"ג חשיב כשישיבה. ומי"מ אף בישיבה בדיעבד יצא. [מ"ב (ס"ק ב)]. והנהו שהצבור עומד (אף בתקיעות דמיושב שהם לפני מוסף, אע"פ שמעיקר הדין יכולים לשבת בתקיעות אלו). ואם יחיד שומע תקיעות לצאת בהם ואינו עתיד לשמוע על סדר הברכות, צריך מדינא לעמוד לכתחלה. [מ"ב (ס"ק א)].

מקום התקיעות

נוהגין לתקוע על הבימה במקום שקורין. [רמ"א (שם)]. ובתקיעות דמעומד עומד במקומו ואי"צ לעמוד על הבימה. [מ"ב (ס"י תקפ"ט ס"ק ט)]. והמנהג הפשוט לתקוע גם תקיעות אלו ליד הקבימה. [ועיי' בבטחא אפרים (ס"י תקפ"ט אות ט ויא)].

לתקוע בצד ימין

טוב לתקוע בצד ימין (של הפה), אם אפשר לתקוע בכך. [רמ"א (ס"י תקפ"ט סעי' ב) ומי"ב (ס"ק ה)]. וי"א שאף אטר"ל יתקע בצד ימין של העולם. [כן מצדד השעה"צ (אות ה) דלא כהמ"א], וי"א שיתקע בצד ימין של שהוא שמאל של כל אדם. [הגרש"ז"א זצ"ל (הלכ"כ"ש שם פ"ב אות ה) עיי' המ"א]. ובשעת התקיעות יתפוך השופר למעלה (ולא לצדדים), שנאמר: עלה אלהים בתרועה (תהילים מז, ה). [רמ"א (שם) ומי"ב (ס"ק ט)].

מקום שאינו נקי

השומע קול שופר במקום שאינו נקי, אם לא יהיה באפשרותו לשמוע אח"כ במקום אחר, רשאי לכוין לצאת בשמיעה זו. [הגרש"ז"א זצ"ל (הלכ"כ"ש פ"ב אות יז)]. עיי' ביאור הלכה (ס"י תקפ"ט ד"ה שם ט)].

דיני הברכות

נוסח הברכות

קודם שיתקע יברך: לשמוע קול שופר. [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' א)]. ובדיעבד אם בירך לתקוע בשופר, או על תקיעת שופר, או לשמוע בקול שופר, יצא. [מ"ב (שם ס"ק ד) דלא כפרי"ח]. בתיבת "קול" יבניה את קולו ויאריך קצת. [מ"ט"א (ס"י תקפ"ט אות ז)].

ברכת שהחיינו

ביום ראשון של ר"ה מברכים ברכת שהחיינו. וביו"ט שני, דעת השו"ע שלא מברכים. ואם חל ליום ראשון בשבת, מברך שהחיינו ביום השני. [שוי"ע (ס"י תר"ט סעי' ב)]. אולם דעת הרמ"א שיש לברך שהחיינו אף ביום שני (אפילו אם חל על יום ראשון בחול), וכן המנהג אצל בני אשכנז. ומי"מ לכתחילה טוב שילבש תוקע בגד חדש ויכוון לשמוע גם מצות שופר. [רמ"א (שם)]. וכן ספרד החליטה ששופר מברך שהחיינו שני (ואם יש לו כמה יכסה את כולם) בין סדר וסדר ובכל אופן על ברכת שהחיינו, אע"פ שלמנהג הספרדים אין מברכים, הדואיל וכך הוא סדר המברך לא חשיב הפסק. [הגרש"ז"א זצ"ל (הלכ"כ"ש פ"ב הגה כב)].

כיסוי השופר בשעת הברכות והתפלה

יש נוהגים לכסות השופר במפה בשעת הברכות. [א"י"ר (ס"י תקפ"ט אות ח) בשם הגהות מנהגים (אות ק) ובאר היטב (ס"י תקפ"ט)]. ומי"מ יש להחזיק השופר כשמברך. ועל כן יתחוב היד תחת המפה (ואחזונו אין חזיקונו עיי"ה המפה. [אלף המגן (שם ס"ק ז) בשם סדור העיב"ץ, וכח"ח (אות יד)]. וכמו כן לפי המנהג הני"ל יש לכסות השופר (ואם יש לו כמה יכסה את כולם) בין סדר וסדר ובכל שעת התפלה בשעה שאין תוקעין בו. [כח"ח (שם) ואלף המגן (אות ו)]. ויש נוהגים כן על אף שלא נוהגים לכסות בשעת הברכות. [אלף המגן (שם ס"ק ה)]. ועיי"ש ובאב"ז (ס"י תלא) הטעם לכיסוי השופר].

לברך בעצמו בשלא שמע הברכה מהש"ן

מי שבא לבית הכנסת אחר שברך הש"ץ המברך קודם שהתחיל לתקוע, יברך לעצמו בלחש. [מ"ב (ס"י תקפ"ט ס"ק יא) וכח"ח (אות לו)]. ואם הבעל תוקע תחיל לתקוע שהוא עודו מברך, אם כוון לצאת ידי"ח התקיעות והברכות, יצא. [עיי' היטב ב"מ (ס"י קסז אות מה) ובעשה"צ (שם אות מה) שכן בזה ידועתא עמיקתא גליון קע"ח].

לא שמע הברכות

י"א שמי שלא בירך לפני התחלת התקיעות, אפילו אם שמע ל' קולות (דבזה ידי"ח מה"ת) עדיין רשאי לברך. [פרי הארץ (ס"י ט) ועיקר הדי"ט (ס"י ל אות א)]. וי"א שבאופן זה שוב אינו יכול לברך. [כח"ח (אות לט) משום סב"ל, עיי"ש]. והעיקר לבני אשכנז כשיטה הראשונה. [כן מבואר בשערי ברכה (דיני ברכת מצות ס"י תקפ"ט אות ה) הובא הלך. וכן משמע מהפרי"ח (ס"ק א) ומהאלף למטה (ס"ק ט). ועיי' בה"ח"י (אות לו)].

לא הספיק לברך עד שהבעל תוקע התחיל לתקוע

אם לא הספיק לברך עד שהבעל תוקע התחיל לתקוע תקיעות דמיושב, יש מי שאומר שיתמין ויברך קודם שישמע התקיעות דמעומד. [שערי ברכה (שם)]. וי"א שילכו לברך אפילו בסדר דמיושב כל שנשאר תקיעות לשמוע (אלא שיתמין מוסף שלו לפני תקיעות שוב אינו מברך). [פרי"ח (ס"ק א), האלף למטה (ס"ק ט) וכח"ח (אות לו)]. ועיי' בפמ"ג (א"א ס"ק א). ויברך בין סדר לסדר. וכן עיקר. [קיצור הלכות המועדים (דינים לתקיעות אות כ)].

הניע באמצע התקיעות, מתי מברך

מי שנכנס לאחר שכבר התחילו התקיעות (מצוי מאד אצל נשים), אם כבר התחילו לתקוע הסימן האחרון (תר"ת), וכמו כן אם לא היה נוכח לגמרי בתקיעות דמיושב, יברך בחזרת הש"ץ לפני תקיעות דמעומד. [קיצור הלכות המועדים (דינים לתקיעות אות כז) עיי"ה המאריך]. ובמקום שתוקעים בתפלת לחש יברך לעצמו בתוך תפלת מוסף שלו לפני תקיעות דמלכויות, אך אסור לו לברך באמצע ברכה של תפלת מוסף רק בין ברכה לברכה. [הגר"ח"ק שליט"א (חוט שני ר"ה) וקיצור הלכות המועדים (דינים לתקיעות אות כז) והגה (מ"ט) עיי"ה הרמב"ן].

כשמברך עבור אחרים (והוא כבר יצא)

אין חילוק בין אם מברך לעצמו, או שכבר יצא ומברך להוציא אחרים, דבכל גווני מברך התוקע שתי ברכות הנזכרות. [רמ"א (ס"י תקפ"ט סעי' ב)]. ומי"מ באופן שכבר יצא התוקע בעצמו, אם הם פחות מעשרה טוב יותר שיברכו השומעים בעצמם שתי הברכות, א"כ אינם יודעים לברך בעצמם או יברך בשבילן להוציאן). ואפילו אם בירך ולא יכול לתקוע כלל, ואין למחות בהם כי כן הוא עיקר מדינא. [מ"ב (שם ס"ק ה) ושעה"צ (אות ט)].

מחליץ שופר באמצע התקיעות

אם נטלו השופר באמצע התקיעות והביאו לו שופר אחר א"י"ב לברך. אבל בין ברכה לתחילת התקיעות צריך לברך. [מ"ב (שם ס"ק ד)]. ומי"מ אם היה השופר מונח לפניו על השולחן אינו צריך לברך שוב, שמסתמא דעתו היתה על כולם. [מ"ב (שם ס"ק ה)].

התחיל ואינו יכול להשלים

אם התחיל לתקוע ואינו יכול להשלים, ישלים אחר ואפילו ג' או ד'. ודי בברכה שבירך הראשון, והוא שיהיו שם התוקעים האחרונים בשעת ברכה (אם כבר יצא די שם באותה שעה צריכים לברך לעצמם בלחש קודם שיתחילו לתקוע, ואם כבר יצא די חובתו תוקע בלא ברכה, כיון שהצבור כבר שמעו הברכה מהראשון). ואפילו אם בירך ולא יכול לתקוע כלל, השני תוקע בלא ברכה ולא הוא ברכה לבטלה (כיון שהשני יוצא בברכתו). [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' א) ומי"ב (ס"ק יא ויב)]. ועיי' בשעה"צ (אות כד) דאפי' יצא הראשון והלך לו או שסתם אונן ולא שמע התקיעה, אע"פ"כ לא היה לבטלה כיון שחשני יוצא בה. ומי"מ לכתחלה אסור לראשון לצאת ולא לשמוע התקיעות, דאין כדאי שיברך על זה דעת שיתקע אחר].

תקיעות מעכבות זו את זו

תקיעות מעכבות זו את זו, והני מילי שאינו יודע אלא מקצת הסימן, שלא יעשה אותו מקצת שיועד, אבל תשר"ת, תשי"ת, תר"ת אין מעכבות זו את זה, ואם ידע עשה אחד מהם או שנים, עושה. [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' ב)].

שינה סדר סימני התקיעות

אם הקדים תרועה לתקיעה לתקיעה הראשונה לא יצא. [מ"ב (ס"י תקפ"ט ס"ק ה)].

שינה סדרי התקיעות

קדר התקיעות אינו מעכב. [רמ"א (ס"י תקפ"ט סעי' ב)].

לא יודע לתקוע על המדרים

אם אינו יודע לתקוע כל הסדרים, יעשה איזה מהם שיועד, (אלא שלא יברך בברכות התקיעה בכח"ג). [רמ"א (ס"י תקפ"ט סעי' ב) וביאור הלכה (ד"ה) ואם ידע].

סדר התקיעות

כמה תקיעות חייבים לשמוע

חייב אדם לשמוע ברי"ה ט' תקיעות, תקיעה תרועה תקיעה ג'י"פ. [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' א)].

תרועה מהי

יש אומרים שתרועה האמורה בתורה סתפק לנו אם היא היללה שאנו קורים תרועה, או אם היא מה שאנו קורים שברים, או אם הם שניהם יחד, לפיכך, כדי לצאת ידי ספק צריך לתקוע תשר"ת ג' פעמים, ותשי"ת ג' פעמים, ותר"ת ג' פעמים (ס"י תקפ"ט סעי' ב)].

(פ"י ח"ב-ג). וביאר המ"ב (ס"ק ו) דאין יוצא כמה שתקע תשר"ת, דלילמא כונת התורה על שברים לחוד וקמפסקי בתרועה בין שברים לתקיעה אחרונה, לכך חזר ותקע שברים לחוד. ומחמת זה הטעם צריך לתקוע גי"כ תר"ת ואין יוצא כמה שתקע שברים לחוד. דלמא כונת התורה על תרועה לחוד והפסקי מתחלה בשברים בין תקיעה לתרועה].

וי"א שאין שוקק בדבר ומה"ת יוצאים אם תקע גי"פ תשר"ת או תקע גי"פ תשר"ת או תר"ת, אלא שחז"ל קבעו שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד לתקוע תשר"ת תשר"ת תר"ת. [כן הוא גאון הובא ברא"ש (ר"ה פ"ג), בר"י (שם י) ד"ה אתקין) ובריטבי"א בתשובה]. והעיקר כדעה הראשונה. [שוי"ע (ס"י תקפ"ט סעי' ב) וגי"כ]. ועיי' בפמ"ג (ס"י תקפ"ט ס"ק א) שכת' דמי"מ לדעה הראשונה ספק הוא ומצטרף לשי"ט. ובשעת הדחק סומכים על דעת המקילים, כמבואר במי"ב (ס"י תקפ"ט ס"ק כ) וס"י תר"ט ס"ק ז). ועיי' בב"ח"י (ס"י תר"ט אות יג)].

תקיעות דמיושב ומעומד

אע"פ שמה"ת סגי בתשע קולות (ומספק עושין ל' קולות), מ"מ קבעו חז"ל לתקוע תקיעות לפני תפלת מוסף "תקיעות דמיושב" ובמוסף "תקיעות דמעומד" (יש נוהגים לתקוע רק בחזרת הש"ץ ויש נוהגים אף בזמן המידה). וכמו"ל תקנו חז"ל לומר פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות, ולתקוע עם גמר הברכה אחר אמירת פסוקי מלכויות, וכן לזכרונות ושופרות. מ"מ תקיעות דיחיד וכן דמיושב שתוקעין אותן בצבור בלי אמירת פסוקי זכרונות מלכויות זכרו"ש, פשיטא שאין להם ענין קושר למלכויות זכרונות או שופרות. גניי בריה"ל (הוכיחו הרמב"ן (שורש א ד"ה הראשונה) והריב"ב (רי"ה לד: ד"ה תקיעות) שאין זה אלא מדברין ועי' ביום תרועה (רי"ה לד: ד"ה גמרא). ועי' במ"מ (סי' תקצ ס"ק לה) דתקיעות דמעומד הם עיקר, אלא דעי' במ"מ (סי' תקפ"ה סי' ק' ד' סי' תקצ"א סי' ה') שידו"ח מ"חית בתקיעות דמיושב. ועי' עוד בתשובות והנהגות (ח"ד סי' קלט)).

תקיעות דמיושב ומעומד נוהגת ביחיד

חובה זו היא חובת הצבור ואינה נוהגת ביחיד. (שו"ע (סי' תקצ"א סי' ה') ומ"מ (סי' ק' ח). ועיי"ש דמה"ט יחיד אינו מפסיק תפלתו לצורך התקיעות, ואפילו יש לו מי שיתקע לו. ועי' באבני (סי' מו אות יג) ובמנח"א (ח"ב סי' מנ). (אלא שצריך היחיד לשתף עצמו עם הצבור. [חזו"א (סי' קל"ג סי' ז)].) ומ"מ התוקע עבור יחיד ל' קולות, טוב להדיר שיכוונו התוקע והשומע שהתשר"ת הראשון הוא לשם מלכויות, והשני לזכרונות והשלישי לשופרות. וכן בתש"ת ובת"ת. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ב אות יט)].

תקיעות שלאחר התפילה

לאחר התפלה יש מריעים לתרועה גדולה בלא תקיעה. כדי לערבב השטן שלא יקטרג עליהם אחר התפילה והשולכים ואוכלים ושותים ושומחים לומר שאינם יראים מאימת הדין. (שו"ע (סי' תקצ"א) ומ"מ (סי' ק' א)). ואין אנו נוהגין כן, רק בסיום תקיעה אחרונה של השלמת מאה קולות, המקרא אומר תקיעה גדולה התוקע מאריך בה יותר משאר תקיעות. (מ"מ (סי' ק' א)). יש מקומות שנוהגין לחזור ולתקוע בסוף התפלה ל' קולות. [רמ"א (סי' תקצ"א)]. וי"א שיש להוסיף מספר קולות ע"מ להשלים (ביחד עם תקיעות הקודמות) מאה קולות. (מ"מ (סי' ק' ב) בשם השל"ה).

תקיעות של רשות

לאחר שיצאו ידי חובה, שוב אין לתקוע עוד בחנם (פרט לתקיעות שעושים לצאת ידי חובה עוד פוסקים), דכיון שאי"צ הוא ככל שאר יום טוב שאסור לתקוע משום שבות. (אולם השופר מותר בטלטול כל היום, דהא ראוי לתקוע בו להוציא אחרים שלא יצאו עדיין. [רמ"א (סי' תקצ"א סי' א) ומ"מ (סי' ק' א)].

קטן בתקיעות השופר

קטן, אפילו הגיע לחנינו, מותר לומר לו שיתקע, ומותר לו לתקוע כל היום. [רמ"א (סי' תקצ"א)]. **הוצאת השופר מרשות לרשות ביו"ט (במקום שאין עירוב)** אסור להוציא השופר מרשות לרשות (במקום שאין עירוב) כשא"צ לתקוע, דהוי הוצאה שלא לצורך. (מ"מ (סי' תקצ"א סי' ד)). ומ"מ מותר להוציאו ע"מ להוציא הנשים יד"ח. [אג"מ (א"ח ח"ג סי' קד) והגרשו"א זצ"ל (שם פ"א אות לה). דלא השאנת אריה (סי' ק' מנבא בשע"ת סי' תקפ"א אות א). ועי' בתשובות והנהגות (ח"א סי' שמח) ומש"כ בשמעתא עמיקתא גליון ע"ד].

דיני הפסק והיסוף הדעת

הפסק בדיבור או הפיח הדעת בין הברכות לתקיעות

לא יפסק, לא התוקע ולא הצבור, בין ברכה לתקיעות. (שו"ע (סי' תקצ"א סי' א)). ואם דיבר חוזר ומברך. (מ"מ (סי' ק' ד)). ואפילו ברמיה בין שהזהר לתחלה (אלב דיעבד א"צ לחזור ולברך). (מ"מ (סי' כה סי' ק' כט)). מיהו בדיעבד אם דיבר בענין התקיעות אינו חוזר ומברך. (שו"ע (שם) ומ"מ (שם)). ואם אירע שמוכרח לדבר מענין התקיעות כגון לומר להביא שופר, או לשכחו במים שלא יכול לתקוע וכיוצא בו, רשאי לעשות כן אף לכתחלה. (מ"מ (שם)).

הפסק לאחר תחלת התקיעות

אפילו לאחר תחלת התקיעות לא ישיח עד סוף תקיעות דמעומד. (שו"ע (סי' תקצ"א סי' א)). דהברכה שמברך קודם לתקיעות קאי ג"כ על תקיעות דמעומד. (מ"מ (סי' ק' ח)). ויש מי שאומר שאסור לדבר עד לאחר ל' תקיעות שתוקעין לאחר סיום התפלה (עי' בזה לקמן). [תרי"א (לכל קמא אות ט). ועי' בקיצור הלכות המועדים (ד"ה דבליקצי דיני תקיעות הגה ק) שהנוהגים להדר ולתקוע לאחר סיום התפלה עוד סוגי תקיעות לצאת עוד דיעות, יש להם להזהר שלא ידברו עד לאחר הסיום של תקיעות אלה. ויש מקילין בזה. וכן עיקר. (עי' קצה למטה (סי' תקפ"א סי' א) ובילקוט הגרשוני (רס"י תקצ"א). וכן מנאר במ"מ (ח"א וכן הלאה א"י הגרמ"ט)].

הפסק מניין לתקיעות (אמירת הייחי רצון" לאחר סדרי התקיעות)

בין תקיעות דמיושב למעומד שרי לכתחלה להשיח מעניינם. [רמ"א (שם ומ"מ (סי' יב)]. אולם י"א דבין הברכה עד סוף תקיעות דמיושב אסור להפסיק אפילו בתפילות, וכן לא יאמר הייחי הנדפס במחזורים בין התקיעות דמיושב, רק יהרהר בלבנו וילכי יוציא בנינו, או שיאמר הייחי אחר גמר התקיעות דמיושב. (מ"מ (סי' תקצ"א סי' יב) ע"פ הדח"ת. ועי' בתשובות והנהגות (ח"א סי' שדמ) שכן נהג הגר"י זצ"ל. ויש מקילים בזה, ועל כן במקום שנוהגין כן אין למחות בידם. (שעה"צ (סי' תקצ"א אות ט) ע"פ העי"ן). ובכל אופן עונים ברוך הוא וברוך שמו על ברכות הש"ץ. וכן מותר לנגן עמו נגוני התפלה כנהוג, ואין חוששין בזה להפסק כלל. [הגרשו"א זצ"ל (פ"ב אות כה)].

ברכת אשר יצר

מותר להפסיק בברכת אשר יצר בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, וכן בין סדרי התקיעות דמעומד. [מנח"י (ח"ג סי' מד ח"ד סי' מז) משום דהוי מצוה עוברת דפן יצטרך עוד הפעם לצאת לנקבו ותתבטל הברכה. וכן פסק הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ב אות טז)].

הסיח דעתו בין התקיעות

אם הסיח דעתו או הפסיק בדבור בין התקיעות יצא בדיעבד. (מ"מ (סי' תקפ"א סי' ו) ושעה"צ (אות ח)).

להרהר בדברי תורה

מותר להרהר בדברי תורה בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד. [מקראי קדש (ימים נוראים סי' ט)].

אמירות תהילים

מותר לומר תהילים ואין בזה משום הפסק. [יסוד ורש"י העבודה (שער יא פ"ד), הגר"י זצ"ל (ארחות רבנו ח"ב ע"מ קצ"א) והגר"ש שליט"א (חוט שני ר"ה)].

אזירות מהפסק לנשים

נשים השומעות תקיעות שופר, אע"פ שפטרות מעיקר הדין, צריכות להיזהר שלא להפסיק באמצע ל' תקיעות. [הגר"ח שליט"א (רבות אפרים ח"א סי' שצ"א)].

להכריז בכיבוש"ג שאסור להפסיק

יש בתי כנסיות שנהגו להכריז לפני התקיעות שאסור להפסיק בדבור כני"ל. וכשיודע שההכרזה לא תעזור עדיף שלא להכריז (ואם אפשר שיקבלו איזה מהשמעיים צריך להכריז שאסור להפסיק, ורק אם יודע שכל אלו שאין יודעין הדין לא יקבלו אין להכריז). [אג"מ (א"ח ח"ב סי' לו)].

הפסק בין התקיעות

שמע ט' תקיעות בזמנים שונים

שמע ט' תקיעות (או ג' סדרים) בטי' שעות ביום, בדיעבד אין בזה משום הפסק, ויצא, ואפילו הם מטי' בני אדם תקיעה מזה, תרועה מזה ותקיעה מזה. (שו"ע (סי' תקפ"א סי' א) ומ"מ (סי' ק' ח)). וי"א דכ"ו בששה ביניהם שלא מחמת אונס, אבל בששה באונס, אם שהה אפילו רק כדי לגמור את כל הסדר יחזור לראש הסדר (לפי פסק הרמ"א בס"מ סי' א), אולם לדעת השו"ע שם א"צ לחזור לראש הסדר. ואף ביו"ט שני יעשה כן (ללא ברכה). [מ"מ (סי' ק' ו) ושעה"צ (אות ח)].

הפסיק בין תקיעה לתקיעה בקול שופר שאינו ראוי

יש אומרים דהא דליכא משום הפסק בין התקיעות, היינו בתנאי שלא הפסיק ביניהם בקול שופר שאינו ראוי באותה בבא. (שו"ע (סי' תקפ"א סי' א)). אבל אם הפסיק בקול שאינו ראוי באותה בבא כגון שעומד בתש"ת ושמע תרועה או שעומד בתר"ת ושמע שברים יש משום הפסק. והסכמת האחרונים שאפי' הכפיל השברים או התרועה ב' פעמים הוי הפסק, ועי"כ ה"ה בשמע ב' שברים או ב' תרועות זה אח"ז וכיון לצאת ג"כ מפסיד כל הג' קולות וצריך לתקוע מחדש. (מ"מ (סי' ח)).

הפסיק בתקיעה אחרת במתעסק (שומע תקיעות מביט כנסת אחר)

י"א שאפילו אם שמע תקיעה שאינה ראויה באותו סדר במתעסק (עי' בסמוך) הוי הפסק. (שו"ע (סי' תקצ"א סי' ח)). וי"א דמתעסק לא חשיב תקיעה כלל והו"ל כאלו שמע קול אחר בינתיים דלא צריך הפסק עי"ז. (מ"מ (סי' ט)). ומ"מ לכתחילה בודאי טוב לחוש לדעת המחמירים, ועי"כ שוב לזהר במקום שבתי כנסיות תכופין זה אצל זה שלא יתקעו בבהכ"נ אחד עד שיגמרו באחר, דאלי"כ לא ישמעו על הסדר, דאף שאין מתכוין לשמוע לשם מצוה ואין ברוצנו כלל לשמוע, מ"מ לדעת המחבר אפילו שמע כמתעסק הפסיד התקיעות ששמע. [ביאור הלכה (שם ד"ה כמתעסק)]. ויש מקילין בזה אחר אחר ששמעו ל' קולות. [הגרשו"א זצ"ל (ארחות רבנו ח"ב ע"מ קצ"ד). ודעת הגר"ש קמנצקי (קובץ הלכות ימים נוראים פ"ב הגה כה) שבמקום שהקולות הבאים מבהכ"נ השני תלמידי יש להקל בצירוף דעת ט"ז המובא במ"מ (סי' תקפ"א סי' ח)].

לא עלה קול התקיעה יפה

התוקע ולא עלה לו קול התקיעה יפה אלא בפעם שניה או שלישית, בין שהיה בנשימה אחת ובין בשתי נשימות, אין הקולות הראשונים מפסיקים או נחשב לקלקלים הסדר, ותקיעתו כשרה. (דכיון שמתעסק עתה לתקוע תקיעה כשרה לא אצל זה ולא יתקעו בבהכ"נ אחד עד הסדר). [הגרשו"א זצ"ל (פ"ב אות ח) והגר"ש שליט"א (חוט שני פ"ד סי' ו). ועי' במ"מ (סי' ק' ד)].

דיני הקולות

קולות השופר

היה קולו עב מאד, דק מאד, צרוד או יבש, כשר, שכל הקולות כשרים בשופר. (שו"ע (סי' תקפ"א סי' ו) ומ"מ (סי' ק' כה)).

השתנה הקול באמצע

אם נשתנה הקול באמצע התקיעה מקול עב לקול דק, או מקול צלול לקול צרוד וכדו', י"א שלא יצא. [ריב"ב (רי"ה לב: ד"ה הרי למדנו) כי הקול המשתנה בסופה אינו נדון מקול התקיעה וחשיב הפסקה. וכן התקיעה המהיר"ל דסיקין (שאלת שלמה ח"ב סי' ה) הובא במעדים וזמנים ח"א סי' ה אות ג). וי"א שהתקיעה כשרה אף באופן זה לכתחלה. [החזו"א והגר"י זצ"ל (ארחות רבנו ח"ב ע"מ קפ"ג), הגרשו"א זצ"ל (שם פ"ב אות ט והגה טו) והגר"ש זצ"ל (אשירי האי"ט ח"ג פ"ט"ז אות לב ולד)]. והמחמירים בזה אין דובר אלא הידור בעלמא. [הגרשו"א זצ"ל (שם) והגר"ש שליט"א (חוט שני ר"ה ע"מ ס)].

שמע תקיעות שלא כמסורת אבותיו

שינוי בקולות התקיעות אינו מעכב בדיעבד. [כן משמע מסתימת הפוסקים. וכי"כ במועדים וזמנים (ח"א סי' ה) אות ה בהגה ד"ה ומעתה נראה) דנראה שאין הדבר מעכב]. ועל כן השומע תקיעת שופר שלא כמסורת אבותיו, כגון תימני השומע מאשכנזי וכדו', יצא. [הגרשו"א זצ"ל (פ"ב אות יג)].

התוקע בבנין שהוא תחת הקרקע (התוקע בתוך בור)

התוקע תחת הבור או בתוך מערה, אותם העומדים בתוך הבור והמערה יצאו, דבתוך הבור גופא מסתמא נשמע קול שופר, ולא זדקא אם לא גופם בבור אלא אפילו הכניסו רק ראשם לבור סג"י. (שו"ע (סי' תקפ"א סי' א) ושעה"צ (אות ג)). והעומדים בחוץ (אפי' רק ראשם בחוץ), אם קול שופר שמעו, יצאו, ואם קול הברה שמעו, (פי' שעם קול השופר שמעו לבסוף קול הברה) (אלא יצא, שהרי קול פסול מעורב עם קול השופר. וכן התוקע לתוך חבית גדולה וכיוצא בזה, אם קול שופר שמעו, יצא, ואם קול הברה שמעו, לא יצא. (שו"ע (שם) ומ"מ (סי' ק' ד)). והי"ה מרתף וכח"ג (מקום שהוא תחת הקרקע) שקול התקיעה מתערב עם קול הברה לעומדים בחוץ. (מ"מ (סי' תקפ"א סי' ב) וסי' ו)].

בנין שמקצתו תוך הקרקע

בנין שרובו על הקרקע ומקצתו בתוך הקרקע, כיון שרובו למעלה על הקרקע לא מתבלבל הקול ונשמע קול שופר אף לעומדים מבחוץ. (מ"מ (סי' ק' א)).

בנין תחת הקרקע וחלונותיו למעלה מהקרקע

יש להסתפק בבנינים הבנויים בקומה תחתונה מתחת לקרקע והחלונות הם למעלה מהקרקע סמוך לארץ, התוקע שם מה דינו לעומדים בחוץ, גדולי אין הקול מתגלגל שם ומתערב עם קול הברה כמו בבור ודו"ת, וצ"ע. [ביאור הלכה (רס"י תקפ"א)].

העומד מחוץ לבית הכנסת

יש אומרים שהתוקע בביה"מ ויש עומדים בחוץ קצת רחוק ממנו, שידך באופן זה קול הברה. ומ"מ יש לכל אי' הבחנה לפי היחוס מביהכ"נ דכל אדם יש בידו להבחין ולהכיר אם קול שופר שמע בלחוד או מעורב בו קול הברה. ויש מי שמחמיר ואומר דלעומדים מבחוץ תמיד נשמע קול הברה (ועוד דלדמא אין אנו בקיאין להבחין בין קול שופר לקול הברה). ויש לחוש לדעה זו שלא בשעת הדחק ולתקוע עוד פעם, בלא ברכה, אלא אם כן ברור לו שקול הברה, שמע שאז יברך. (מ"מ (סי' ק' א) ושעה"צ (אות ח)).

כשתוקע מחוץ לבור האם מי שבתוך הבור יצא

י"א דדוקא מבפנים לחוץ נשמע קול הברה, אבל לא מבחוץ לפנים. ויש מחמירים אף באופן זה. ולמעשה יש להחמיר לתקוע שנית בלא ברכה אם אינו ברור להם שקול שופר שמעו. (מ"מ (סי' ק' ח)).

בעל תוקע העומד בחוץ ותוקע לתוך הבור

התוקע שהכניס שופר לבור ותקע, והוא בעצמו עומד כולו מבחוץ, העומדים בבור יצאו בתקיעתו, והוא עצמו לא יצא א"כ ברור לו שקול שופר שמעו. (מ"מ (סי' תקפ"א סי' ח)).

שמע חלק מהתקיעה בשעת חיוב וחלק בשעת פטור

השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב והתקצתה בחיוב (כגון שהתחילה לפני עמוד השחר, או שאמר למי שתוקע כמתעסק [כגון להקל] שיכין להוציאו יד"ח בהמשך אותה תקיעה, ותקע ומשך בה שיעור תקיעה), לא יצא. ויש אומרים שיצא אם יש שיעור תקיעה בחיוב. (שו"ע (סי' תקפ"א סי' א)). וסברא ראשונה עיקר וצריך לחזור לתקוע, ואעפ"כ לא יברך עליה דספק ברכות להקל, ויותר טוב שישמע הברכה מאחר שלא יצא עדיין. (מ"מ (סי' ק' ח)).

ואפילו היום שנוהגין לתקוע ל' קולות לצאת ידי כל ספק, צריכין ג"כ ליהרר שאף תקיעה ראשונה לא תהיה אפילו מקצתה קודם אור היום. (מ"מ (סי' תקפ"א סי' א)).

נכנס או יצא באמצע התקיעה

אם כל התקיעה היתה בחיוב, אלא שהוא נכנס באמצע התקיעה, או שיצא מביהכ"נ באמצע התקיעה ושוב לא שמע, לדעת המחמירים לעיל (והכי קיי"ל) לא יצא אע"פ שהיה שיעור תקיעה במה ששמע, וכמאן דשמע חצי שיעור תקיעה דמי. (שו"ע (סי' תקפ"א סי' ד)). ועי"כ יש להזהיר את העם שלא יעשו רעש כלל בשעת התקיעה כדי שישמעו כל הקולות מתחתם ועד סופם. ועי"מ למנוע רעש לא יביאו ילדיהם (שלא הגיעו לחינוך). ואם באים מוטב שהיו אצל אמתיים מביהכ"נ אצל הנשים, דנשים אינן מחויבות מן הדין בתקיעת שופר. (מ"מ (סי' ק' טז)).

האריך בתקיעה אחרונה ע"מ שתעלה לו לשתו תקיעות

אם האריך בתקיעה אחרונה של תשר"ת כשיעור ב' תקיעות, לא ידע שתעלה לשם תקיעה אחרונה של תשר"ת ובשביל הראשונה של סדר הסמוך לו, לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה אחת. וי"א שאפילו בשביל אחת לא עלתה לו. (שו"ע (סי' תקצ"א סי' ו)). והעיקר כסברא ראשונה.

כן מנאר מהשו"ע פסק כמתקילין בדעה הראשונה בסתם. וכן פסק המ"מ (סי' כה)).

בשמירתה שתעלה עבור הסדר הבא

אם תקע תקיעה אחת בין ב' סדרים והתנה שלאיזה מהסדרים שהוא הנכון תעלה לו אותה התקיעה, יצא. [רמ"א (סי' תקצ"א סי' ח)].

תפלות

תפלת מוסף

לתקן את הבעל תוקע בעודו מתפלל

מקום שנוהגים לתקוע בתפלת לחש, ובעל התוקע טעה, אסור לשוח באמצע ולגזור בו, דכבר יצאו בתקיעות דמיושב. ואף אם לא שמעו התקיעות דמיושב יחזרו ויתקעו אחר התפלה אותו סימן שטעה ודלו. (מ"מ (סי' תקצ"א סי' א)). ומ"מ נוהגים לעשות לו איזה תנועה וממילא יבין הבעל תוקע שטעה ויתקן. [כה"ה (אות ח)].

נוסח קרבנות היום

בקרבנות היום צ"ל את מוסף יום הזכרון, כדי לכלול גם מוסף ר"ח. וגם ביום שני יאמר את מוסף. [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' א)]. וביום הראשון אם אמר מוסף, אם לא שיים הברכה יחזור לתחלת הברכה, ואם שיים בדיעבד א"צ לחזור (ואפילו אם דלג לגמרי ולא אמר ואת מוסף יום הזכרון הזה נעשה ונקריב וכו', אלא אמר ושם נעשה ונקריב וכו' תמידים כסדרם ומוסיף כהלכתם כתובת בתורת משה עבדך וכו', וגם כן יצא), אבל ביום השני אם אמר "מוסף" אינו חוזר. [מ"ב (סי' ה) ושעה"צ (אות ה)].

מלכות, זכרונות וישועות

אומרים עשרה פסוקים של מלכות, וי של זכרונות, וי של שופרות בכל ברכה. ג' מהם של תורה, ג' של כתובים, ג' של נביאים וא' של תורה (ומי"מ אם השלים נביאי יצא). ואם רצה להוסיף על אלו י', ושאל. [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' ט)]. מיהו אם לא התחיל בשום פסוק רק אמר כתובת בתורתך, יצא בדיעבד. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי' ק"ח)].

עקירת יצחק

"עקדת יצחק היום לזרוע זכור", כך היא הנוסחה המפורסמת, וי"א שהמדרש דלמר: לזרע יעקב זכור, משנה ממעט שטבעו חמכים בברכות. [ש"י (שם סעי' ה)]. וי"א דאדרבא יותר טוב לומר לזרעו של יעקב. ועי' ינקוט כל א' לפי מנהג מקומו. [מ"ב (סי' יב)].

עלינו (וישאר הוספת)

יש מוספים: עלינו, ומלך, והשליח צבור מוסיף: אוחילה ושאר פיוטים, כל מקום לפי מנהגו. [רמ"א (סי' תקצ"ט סעי' ה)].

זמן תפלת מוסף

לא יתפלל ביחיד תפלת מוסף בראש השנה עד אחר ג' שעות מהיום. [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' ה)]. דבשלש שעות ראשונות הקדוש ברוך הוא דן את עולמו ושמה יעינו בדנינו ביחוד ומי יצדק, אבל כשהוא מתפלל בצבור הן אל כביר לא ימאס. [מ"ב (סי' יד)]. וכן יזהר היחיד שלא יתקע תקיעת מצוה עד אחר ג' שעות על היום משום ד'פקדו בדנינו. [מ"ב (סי' טו)].

התפלל מוסף ואח"כ תקע

אם התפלל קודם שיתקע, יצא. [רמ"א (סי' תקצ"ט סעי' ה)].

חובת תפלת מוסף למי שאינו יכול לשמוע התקיעות

ברכות אין מעכבות התקיעות, וכן התקיעות אין מעכבות הברכות. [רמ"א (סי' תקצ"ט סעי' ב)].

שינה סדר התפלה

אם שינה סדר התפלה, שהקדים זכרונות למלכות, או שופרות לזכרונות, לא יצא וצריך לחזור ולהתפלל. [מ"ב (סי' תקצ"ט סעי' ה)].

שמיעת התקיעות בעוד מתפלל

יחיד שלא שיים תפילת לחש והגיעו צבור לתקיעות, יפסיק בתפלתו וישמע התקיעות, אך לא יאמר "היום הרת עולם וכו'". [ע"י בא"מ (אורח חיים סי' קע"ח) וכו' (ד)].

תפלת מנחה

תפלת מנחה מיד אחר מוסף

יש הנוהגים שאם שיימו תפילת מוסף בשעה שכבר הגיע זמן תפלת מנחה גדולה מתפללים תפלת מנחה קודם חזרתם לביתם. [ע"י במעשה רב (לגרא"א אות רז) ומ"א (סי' תקצ"ט אות ז)].

סדר תפלת מנחה

סדר תפלת מנחה כשאר תפלת מנחה של יו"ט, אלא שמוסיפים לאחר חזרת הש"י אבינו מלכנו, ואח"כ חל ר"ה בשבת שאין אומרים בו אבינו מלכנו (וכמו כן לא אומרים צדקתך כמו שאומרים בשאר השבתות). [מ"ב (סי' תקצ"ט סעי' ד)]. ומשייך שאין אומרים צ"צ, כן מבואר ברמ"א ובמ"ב בסיומן [תקצ"ט]. ויש אומרים שאם מתפללים תפלת מנחה מיד לאחר תפילת מוסף אין אומרים בו אבינו מלכנו. [מעשה רב (לגרי"א אות רז)]. ועי' בקיצור הלכות המועדים (דבליצקי דיני מוסף אות טד) בדמקום שמתפללין ויתקין וגומר את התפלה מוקדם ואכלו וחזרו להתפלל מנחה גדולה אומרים אבינו מלכנו, דהטעם שהקלו שלא לאומרו הוא מפני הטורח הצבור שלא אכלו.

תשלוח

תשלוח

ביום א' של ר"ה אחר מנחה קודם שקיעת החמה הולכין אל הנהר לומר פסוק (מיכה ז, יט) "ותשלח במצולות ים כל חטאתינו וגו'". ופסי' "מי אל כמך וגו'". [רמ"א (סי' תקצ"ט סעי' ב) ומ"ב (סי' ח)]. ואם משער בעצמו שאחר מנחה לא יהיה לו פנאי ללכת, ילך קודם מנחה (כה"ח סי' י"ב) [תקצ"ט אות לד)].

הליכה לנהר או בור מים

טוב ללכת למקום שיש בו דגים חיים לסימן של שלוש בוני עין הרע ונפרה ונברה כדגים. וכמו כן ניתן ללכת לנהר או באר. וטוב שיהיה מוחץ לעיר. [מ"ב (סי' ח)]. ויש נוהגים לער שם שולי הבגדים. [מ"א (סי' תקצ"ט אות ד)]. ועי' בקצה המטה (שם סי' ט) ובתורה לשמה (סי' לא)].

מקום שאין נהרות או בארות

מקומות שאין בהם נהרות או בארות, י"א שאפשר ללכת לבורות מים אף כשהתרוקנו מהמים שבהם. [כה"ח (סי' תקצ"ט סוף אות ט)]. וכמו כן ניתן לאמר התשלוח ליד מים המחורבים לקרקע. [הגר"ש"א זצ"ל (תל תפלות סב עמ' יב)], או עכ"פ ליד כלי שיש בו דגים. [הגר"ח"ק שליט"א (סדר תשלוח ומהנהיג עמ' מג)].

כשחל יום ראשון של ר"ה בשבת

כשחל יום א' בשבת יש מקומות שהולכים ביום שני לנהר, מפני שבמקומות אלו הנהר חוץ לעיר ואין להם עירוב ויש משום איסור הוצאה שנושאין ספרים וכדו'. [מ"ב (סי' ח)].

כשלא אמרו ביו"ט

אם לא אמר התשלוח ביו"ט ראשון של ר"ה יאמר ביו"ט שני. [כה"ח (סי' תקצ"ט סוף אות לג)]. י"א לאחר מנחה וי"א לאחר מוסף. [כה"ח (שם)]. ואם לא אמרו כלל ברי"ה יכול לאמרו כל עשרת ימי תשובה. [קצה המטה (סי' תקצ"ט סעי' יב)].

נשים באמירת התשלוח

גם נשים נוהגות לומר התשלוח. ומי"מ אינן חייבות ללכת אל הנהר, אלא אדרבה עדיף שלא תלכנה ע"מ למנוע ערבוביא של אנשים ונשים. [ע"י בקצה המטה (סי' תקצ"ט סעי' ז)].

עשרת ימי תשובה

דינים הנוהגים בימים אלו

צום גדליה

מצינו למחרת ר"ה, והוא תענית צבור. [רמ"א (סי' תרב)]. ועי' במעשה רב (אות רב). הלכות מצוינות לתענית מש"כ בזה.

לפשפש במעשיו

יש לכל אדם לחפש ולפשפש ולהשוב מהם בימים אלו. [רמ"א (סי' תרב)]. ויקרא באלו הימים באגרת התשובה של רבינו יונה (הארי"י ז"ל כתב שחיוב ללמוד בספרי מוסר לך השנה) וימים שבין ר"ה ליוה"כ הם נגד ז' ימי שבת ובכל יום נעשה תשובה על מוסר יום, דרך משל: ביום ראשון יעשה תשובה על מה שחטא בכל ימי ביום ראשון וכן ביום ב' וכן כל ז' ימים. [מ"ב (סי' ב)].

ריבוי תפלות

בכל הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים (לבד משבת) מרבים בתפלות ותחנונים. [ש"י (סי' תרב) ומ"ב (סי' ב)]. ואומרים אבינו מלכנו ערב ובוקר. ויעוין להלן לענין אמירתו בשבת. אפילו אם חלה מילה, שאין אומרים תחנון, אומרים אבינו מלכנו. וכמו כן אומרים א-ל ארץ אפים ומונצח. ובכל יום ג"פ יודיו קודם עלות השחר (וכן מיום א' וסליחות עד ע"ה אומרים ג"פ וידיו), מלבד ערב יום כפור שאין אומרים אותו אלא פעם אחת. [רמ"א (סי' תרב) ומ"ב (סי' ג, ה)]. ומנהג העולם לומר וידיו "אשמנו" רק פעם אחת בכל יום. [כן הוא ע"פ הארי"י ז"ל (הובא בבאר היטב שם סי' ב) והמעשה רב (אות רב)].

לדקדק ולפרט תפלתו

בימים האלו שהם ימי דין, צריך לדקדק ולפרט היטב תפלתו (אבל בשאר ימות השנה אנו אומרים והעמידנו מלכנו לחיים בפת"ח תחת הלמ"ד א"ע"פ שנשמע "לא חיים" אין אנו חוששין, לפי שאחר כונת הלב הן הדברים). [מ"ב (סי' תקצ"ט סעי' ט)].

הליכה לקברות

יש מקומות שנוהגים לילך על הקברות ולהרבות שם בתחנון, ונותנים צדקה לעניים. [רמ"א (סי' תקצ"ט סעי' ד)]. דביה"ח הוא מקום מנוחת הצדיקים והתפלה מתקבלת שם יותר, אך אל ישים מגמתו נגד המתים אלא יבקש מהש"י שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר, ויקף הקברות ויתן צדקה קודם שיאמר התחנון. ואין לילך על קבר אחד ב"פ ביום אחד. [מ"ב (סי' ק"ח)].

קידוש לבנה

יש אומרים שאין מקדשין הלבנה עד מוצאי יום כפור. דקידוש הלבנה יותר טוב לעשות כשהוא מבושם ובשמחה, ובמדרש איתא שבמוצאי יוה"כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה וגו'. [רמ"א (סי' תרב) ומ"ב (סי' ט)]. ויש אומרים שיותר טוב לקיים המצוה מקודם כדי שמוצה זו תכריעהו לכף זכות. [מ"ב (סי' ב) בשם הגר"ח]].

אבינו מלכנו בערב שבת תשובה

בערב שבת במנחה של שבת תשובה אין אומרים אבינו מלכנו. [שעה"צ (סי' תקצ"ט אות ז)]. ומנהג הספרדים לאומרו אף בשבת ובשני הימים של ר"ה, אבל מדלגים על א"מ חטאנו לפניך, מחול וסלח, ושאר א"מ שנוכר בהם חטאות ועונות ודוידים. [כה"ח (סי' תקצ"ט אות טז) וסי' תקצ"ט אות יח].

צדקתך בשבת שבעשית

שבת שבין ראש השנה ליום כפור המנהג לומר בו צדקתך צדק. [רמ"א (סי' תרב)].

הפטרות שובה ישראל

בשבת שלפני יוה"כ קוראים להפטרות "שובה ישראל". ונוהגים שאין נער אומר הפטרה זו. [מ"ב (סי' יא)].

הזכרות שבתפלה

המלך הקדוש והמלך המשפט

בעשרת ימי תשובה אומר בתפלת י"ח "המלך הקדוש" במקום "הקל הקדוש", "המלך המשפט" במקום "מלך אוהב צדקה ומשפט". [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' א)]. משום שהם ימי דין שהקב"ה יושב ודן כל העולם ומראה מלכותו וממשלתו שהוא בכל משלה. [מ"ב (סי' ב)].

טעה ולא הזכיר (המלך הקדוש או המלך המשפט)

אם טעה ולא הזכיר המלך הקדוש, חוזר לראש (דחזקה מה שהוא רגיל הוא מזכיר). אבל בהמלך המשפט, אם נזכר קודם שעקר רגליו, חוזר לברכת השיבה שופטינו ואומר משם (ואילך על הסדר. [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' א) ומ"ב (סי' ג)]. ואם לא נזכר עד שעקר רגליו דעת הש"י (סי' תקצ"ט) שחוזר להתפלל. אולם דעת הרמ"א (סי' ק"ח) שכל ששיים הברכה אינו חוזר (ואם רצה יתפלל שם). ועי' מ"ב (שם). ולמעשה אינו חוזר, וי"א כן אף לבני ספרד. [כה"ח (סי' ק"ח) אות א]. ועיי"ש במ"ב שהכריע שלא מהני לומר צ' פעמים כמו בסיומן קי"ד סי"ח, דהכא אינו רשאי לומר ברוך אתה ד' יהוי ברכה לטובתך ואם יאמר בלא שם א"כ בתפלה כשיאמר בשם יחזור ללימודו לומר ברוך א"י האל הקדוש, [המלך לית ליה תקנתא, עי"כ].

תיקן תוך כדי דבור

אם נזכר תוך כדי דיבור מתימת ברכת הקל הקדוש או מלך אוהב צדקה ומשפט, יתקן מיד. [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' ב) ומ"ב (סי' ק"ח סעי' א)]. והיינו שלא שמה משמגר הקל הקדוש רק כדי ג' תיבות, ואם שחה יותר משיעור זה לא מהני חזרתו. ואפי' לפני זמן זה הא התחיל ברכה אחרת שוב לא מועיל תיקון. [מ"ב (סי' תקצ"ט סעי' ז)].

מוספק אם התם כדיון

אם הוא מוספק אם אמרו, חוזר לראש (דחזקה מה שהוא רגיל הוא מזכיר). [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' א)]. ואם התחיל הברכה שלאחריה, אלא שהוא מוספק עכשיו אם יתקן את עצמו בהמלך הקדוש בתכ"ד או לאחר כדי דבור, י"א שא"צ לחזור. [הגר"ש"א זצ"ל (הליכות והנהגות הש"י עמ' ג)]. וי"א שצריך לחזור. [ש"ד"ח (מע"י ר"ה סי' ג אות טז) והגר"ח"ק שליט"א (אשר ישראל פמ"ה הגה גנ)].

מוספק אם התם המלך הקדוש בתפלת ר"ה ויוה"כ

המוספק אם הזכיר המלך הקדוש ברי"ה ויוה"כ, אם נודע לו שהתפלל על הסדר לומר ובכן תן פחדך וגו' ר' שמוספק בגמרא הברכה אם שיים המלך הקדוש, א"צ לחזור, דאולי לא שידר לומר בזה שאמר כהרגל לשוננו בכל השנה, מחמת התוספות שמוסיף לומר קודם סיום הברכה. [ע"י במ"ב (סי' תקצ"ט סעי' ד) שמדד להקל. וכן הכריע האלף המגן (סי' יט בהגה)].

טעה בתפלת מוסף שבלוי שבת שובה

אפילו אם טעה בלוי שבת שובה ואמר הקל הקדוש, עליו לחזור מראש תפלה, ואין עליו להסתמך לצאת ע"י ברכת מעין שבע שיאמר הש"י. ומי"מ בדיעבד אם עשה כן יצא. [שבט הלוי (ח"י סי' יט אות ב)].

ש"י שלא הזכיר המלך הקדוש

ש"י שטעה בחזרת התפלה בעשרת ימי תשובה וחתם הקל הקדוש, חוזר לראש התפלה, ואומרים סדר קדושה שנית. [הגר"ש"א זצ"ל (שם פ"א אות כב)]. אולם אם טעה בתפלתו בלחש בתפלת מוסף שהיא תפלה ארוכה (ונזכר לאחר חלק גדול מהתפלה), לא יחזור לראש, ויסתמך על חזרת התפלה (דבמקום טרחא כזו ובזיון יש להקל). [הגר"ש"א זצ"ל (שם הגה לד)].

בשבת שבעשרת ימי תשובה, או ברי"ה ויוה"כ החלים בשבת, בערבית יאמר בברכת מעין שבע: המלך הקדוש. [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' ג)]. וחזרות בשל שבת לבד. [רמ"א (שם)]. ואם טעה ואמר הקל הקדוש חני הפוסקים אם צריך לחזור. ולמעשה לא יחזור, אלא שאם נזכר קודם ששיים הברכה יחזור ויתחיל מהמלך הקדוש. [מ"ב (סי' ז)].

שאר הוספת בתפלה (זכרנו לחיים וכו')

הגאונים יתיקנו בעשיית לומר "זכרנו לחיים" בברכת אבות, ובגבורות "מי כמורך" ובהודאה "וכתוב לחיים טובים כו"י" ובשים שלום "בספר". [מ"ב (סי' תקצ"ט סעי' ט)]. ו"לחיים" יאמר בשב"א תחת הלמ"ד ולא יאמר בפת"ח, דלא לישתמע "לחיים" לומר "לא חיים". [מ"ב (סי' תקצ"ט סעי' ט)]. וכמו כן לא יאמר לחיים טובים, רק לחיים, עד שיגיע ל"וכתוב לחיים וכו'". אז יאמר לחיים טובים, כי המבקש צריך לבקש מתחלה דבר מועט ואח"כ מוסף והולך. [מ"ב (שם)]. והמנהג לסיים שמו"ע וקדיש בנוסח "עושה השלום" (במקום עושה שלום). [מ"א (שם אות א, וב), עיי"ש הטעם]. ויש נוהגים שלא לשנות בקדישים. [אלף למגן (שם סי' לז)].

שכח לאומרו

אם לא אמרם אינו חוזר. [ש"י (סי' תקצ"ט סעי' ה)]. רמ"א (שם) ומ"ב (סי' יז)]. והדין כן אפילו כשלא עקר רגליו עדיין, רק ששיים אותה ברכה. [רמ"א (שם)]. ואם לא אמר השם של הברכה יכול לחזור אף על פי שיש כמה שמות (כגון ב"יוכל החיים"). [מ"ב (סי' ט)].

לדלג על ע"מ להספיק לענות קדושה

אין לדלג על "בספר חיים", על מנת להספיק לומר קדושה עם הצבור. [הגר"ש"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ג אות ג)]. ועי' בצ"צ (ח"ו"מ שער המלוואים סי' יא)].

נוסח הקדישים

בני אשכנז כופלין לעילא בכל עשיית בכל הקדישים שאומרים. [מ"ב (סי' תקצ"ט סעי' ט)]. ועיי"ש סי' נס (סי' ב) שמשמע שאומרים "לעילא ולעילא" עם וי"ו. אולם במ"א (שם אות א) ובלוח אר"י להגרי"מ"מ כתי' שאומרים בלא וי"ו. וכן דעת הגר"ש"א זצ"ל (הליכות והנהגות צדרי עמ' ז)]. [ובני ספרד לא נוהגים כן. [כה"ח (אות לט) ע"פ הארי"י ז"ל]].

העלוך נתרם בעילום שם להצלת התורם ומשפחהו - לשאלות והערות בעניני הגליון ניתן להתקשר לפל. 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגורכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ר: AMIKTA571@GMAIL.COM